

Tomasz Gałkowski

Usunięcie proboszcza : analiza konkretnego przypadku

Łódzkie Studia Teologiczne 21, 89-98

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TOMASZ GAŁKOWSKI CP

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

USUNIĘCIE PROBOSZCZA ANALIZA KONKRETNEGO PRZYPADKU

I

W ostatnim czasie w Kościele w Polsce nastąpiło kilka zmian na urządzie biskupa diecezjalnego (archidiecezje: częstochowska, katowicka, lubelska, łódzka; diecezje: kaliska, tarnowska, zamojsko-lubaczowska). Wraz ze zmianami biskupów diecezjalnych rodzą się czasami problemy prawne wynikłe z zaistniałej sytuacji. Jednym z takich problemów, który będzie przedmiotem poniższych analiz, jest kwestia dotycząca możliwości podjęcia procedury usunięcia proboszcza przez mianowanego biskupa diecezjalnego zaraz po objęciu przez niego urzędu. Analiza podjęta w niniejszym opracowaniu wynika z praktycznej konieczności związanej z zaistniałą sytuacją w konkretnym przypadku.

Zgodnie z kan. 1742 §1 KPK biskup diecezjalny – o ile zaistnieją przyczyny do podjęcia procedury administracyjnej usunięcia proboszcza, o których mowa w kan. 1741 – jest zobligowany do omówienia sprawy „z dwoma proboszczami, wybranymi z zespołu ustanowionego na stałe w tym celu przez Radę Kapłańską na propozycję biskupa”. Konkretna sytuacja dotyczyła przypadku, w którym biskup diecezjalny chciał podjąć odpowiednią procedurę zaraz po kanonicznym objęciu diecezji. Pojawiło się pytanie dotyczące stałości funkcji ustanowionego przez Radę Kapłańską zespołu kapłanów. Ten zespół zostaje ustanowiony przez Radę Kapłańską, która, zgodnie z kan. 501 §2, ustaje podczas wakansu stolicy. Pytanie dotyczyło tego, czy wraz z ustaniem Rady Kapłańskiej podczas wakansu ustaje z nią również funkcja ustanowionego przez nią zespołu proboszczów, których opinii biskup diecezjalny jest zobowiązany wysłuchać. Dodać należy, że zapytanie nie zrodziłoby się, gdyby biskup diecezjalny po kanonicznym objęciu diecezji wyznaczył nową Radę Kapłańską, która na jego propozycję ma obowiązek ustanowienia owego zespołu. Gdyby ta opóźniła się w wypełnieniu tego zadania, biskup diecezjalny mógłby nakazać, po uprzedniej propozycji dotyczącej osób, by jak najszybciej tego dokonała tak, aby on mógł wszcząć odpowiednią procedurę. Sytuacja natomiast dotyczy przypadku, w którym Rada Kapłańska nie została jeszcze powołana do istnienia. Czy zatem biskup diecezjalny w tak zaistniałej sytuacji może odwołać się do opinii dwóch pro-

boszczów wyznaczonych przez wcześniej istniejącą Radę Kapłańską? Skonkretyzowane pytanie brzmi zatem następująco: czy funkcja zespołu ustanowionego przez radę kapłańską, z którego dwóch proboszczów powinno być wysłuchanych przez biskupa diecezjalnego we wstępnej fazie procedury związanej z usunięciem proboszcza, ustaje wraz z ustaniem Rady Kapłańskiej w wyniku wakansu stolicy biskupiej, czy też trwa niezależnie od wakansu do czasu powołania nowej Rady Kapłańskiej?

II

Z opisanej powyżej sytuacji wynika, że usunięcie proboszcza staje się kwestią nagłą i konieczną, skoro biskup podejmuje odpowiednie działania przed ustanowieniem nowej Rady Kapłańskiej. Nagłą potrzeba usunięcia proboszcza z urzędu dotyczy, można tego domniemywać, przyczyn, które zaistniały w czasie wakansu stolicy biskupiej albo tych, które istniały lub przynajmniej zapoczątkowały się w okresie przed samym wakansiem.

Powody, dla których proboszcz może być usunięty ze swojego urzędu, są przedstawione w kan. 1741. Należą do nich: 1) sposób postępowania, który przynosi kościelnej wspólnotie poważną szkodę lub zamieszanie; 2) nieudolność albo trwała choroba umysłowa lub fizyczna, która czyni proboszcza nieużytecznego w wypełnianiu jego zadań; 3) utrata dobrego imienia u uczciwych i poważnych parafian lub niechęć w stosunku do proboszcza, które według przewidywania szybko nie ustaną; 4) poważne zaniedbanie lub naruszanie obowiązków parafialnych, które trwa mimo upomnienia; 5) złe zarządzanie dobrami doczesnymi, z wielką szkodą Kościoła, ilekroć na zarządzenie złu brak innego środka.

Wymienionych powodów nie należy traktować w sposób enumeratywny. Nie stanowią one zamkniętego katalogu, o czym świadczy chociażby sformułowanie kanonu, który używa w odniesieniu do nich stwierdzenia „zwłaszcza następujące”. Postanowienie normatywne tego kanonu powinno być również odczytane w szerszym kontekście normatywnym, jakim jest kanon wprowadzający kwestie dotyczące możliwości usunięcia proboszcza. W kan. 1740 prawodawca wyraźnie wskazuje, że taka możliwość istnieje, gdy pojawią się „jakieś przyczyny”. Te przyczyny powinny zatem występować przeciw temu, co związane jest z wykonywaną przez proboszcza funkcją. Nie chodzi tu jedynie o konkretne postępowania, które występują przeciw obowiązkowi wynikającym z urzędu i jako takim sformułowanym w kodeksowych przepisach¹. Proboszcz „powołany jest do uczestnictwa w posłudze Chrystusa, ażeby dla tej wspólnoty wykonywał zadania nauczania, uświęcania i kierowania”². Wymienione zatem w kan. 1741 przyczyny możliwości usunięcia proboszcza nie wyczerpują się jedynie w odniesieniu do sytuacji opisanych w kanonie. Trudno w tym momencie przypuszczać, aby jedynie te przyczyny występowały przeciw wykonywaniu przez proboszcza zadań nauczania, uświęcania i kierowania, których ocena należy do biskupa diecezjalnego decydującego się na podjęcie kro-

¹ Por. kan. 528–537.

² Kan. 519.

ków zmierzających do usunięcia proboszcza. Należy podkreślić, że nie chodzi tu o jakiegokolwiek przyczyny, które występują przeciw obowiązkowi proboszcza pozostałym dyskrejonalności biskupa, lecz o przyczyny poważne, o czym wyraźnie wspomina kan. 193 §1³. Z drugiej strony nie jest wymagane również w omawianej procedurze popełnienie przez proboszcza jakiegoś przestępstwa⁴. Chodzi jedynie o sytuację, w której może wystarczyć jedynie zachowanie, które w jakimś stopniu może zaważyć czy zaszkodzić wypełnianiu przez proboszcza jego duszpasterskiej posługi. Do takiej sytuacji może dojść nawet bez poważnej winy ze strony proboszcza. Wystarczy, że jego postępowanie jest szkodliwe lub nieskuteczne⁵. Ponadto, oprócz wagi przyczyny zmierzającej do usunięcia proboszcza, wymagane jest, aby ta przyczyna miała charakter trwały, co można wyczytać z przykładów przyczyn wymienionych w kan. 1741. W przypadku przyczyny, która nie ma cechy trwałości (np. choroba), biskup diecezjalny może zadbać w inny sposób o posługę duszpasterską w parafii i jej owocne dla wiernych funkcjonowanie, mianując choćby na jakiś czas administratora parafialnego, zgodnie z kan. 539–540. Trzecią cechą przyczyny umożliwiającej biskupowi podjęcie kroków zmierzających do usunięcia proboszcza jest konieczność udowodnienia zaistniałej przyczyny⁶. Faktyczny brak zaistniałej przyczyny, a jedynie jej prawdopodobieństwo lub błędne przekonanie o jej istnieniu może spowodować po stronie proboszcza poczucie wyrządzonej krzywdy⁷ oraz stać się motywem prośby o odwołanie dekretu⁸ czy w ostateczności wniesienia rekursu przeciw dekretowi biskupa diecezjalnego⁹.

III

Z powyższych uwag wynika, że w przypadku, który jest przedmiotem niniejszej analizy, biskup diecezjalny spotkał się z sytuacją o charakterze poważnym, trwającą od dłuższego czasu (stałą) i która została udowodniona¹⁰. W konsekwencji podjął decyzję o wszczęciu procedury usunięcia proboszcza. Skoro biskup podejmuje taką decyzję na początku sprawowania swojego urzędu, oznacza, że przypadek trwa od dłuższego czasu. Dodatkowo jest to przypadek naglący, skoro biskup podjął natychmiastową decyzję przed powołaniem przez niego nowej Rady Kapłańskiej.

³ „Z urzędu nadanego komuś na czas nieokreślony nie można go usunąć, chyba że na skutek poważnych przyczyn oraz z zachowaniem sposobu postępowania określonego prawem”. Regulacja prawna zawarta w tym kanonie wskazuje zatem, że przyczyny wymienione w kan. 1741 należą do poważnych.

⁴ Por. kann. 1311 i 1321.

⁵ Por. kan. 1740.

⁶ Por. Z. Grocholewski, *Trasferimento e rimozione del parroco*, w: *La Parrocchia. Studi Giuridici XLIII*, Città del Vaticano 1997, s. 214–215.

⁷ Por. kan. 1733 § 1.

⁸ Por. kan. 1733 § 3.

⁹ Por. kan. 1737 § 1.

¹⁰ Nie jest brana pod uwagę sytuacja błędnej oceny zaistniałego przypadku i ewentualnych konsekwencji prawnych wynikających z niemożliwości jego udowodnienia.

Wobec zaistniałej sytuacji, w której postępowanie proboszcza staje się nieskuteczne lub przynosi szkodę „dobru dusz” czy działa na szkodę Kościołowi, biskup może podjąć decyzję o usunięciu proboszcza. Kodeksowe postanowienie normatywne jest bezsprzeczne. Biskup nie jest zobowiązany do podjęcia inicjatywy zmierzającej do usunięcia proboszcza¹¹. Może on zapobiec zaistniałej sytuacji w inny sposób, np. zwracając się do proboszcza z upomnieniem czy wymierzając mu nagane¹². Biskup może również przekazać pewne obowiązki, zwłaszcza te, które zostały przez proboszcza zaniedbane, wikariuszowi parafialnemu, o ile taki istnieje, lub mianować go, powierzając mu konkretne zadania spoczywające ze swej natury na proboszczu. Pomimo tego, że biskup nie jest zobligowany do usunięcia proboszcza, gdyż pozostaje ono jedną z możliwości zapobieżenia zaistniałej sytuacji, to jednak podjęcie przez niego odpowiednich kroków, nawet tych najbardziej dla proboszcza drastycznych, wynika z konieczności troski biskupa o powierzoną mu część Ludu Bożego. Biskup odpowiada wszak przed Bogiem za troskę duszpasterską w diecezji powierzonej jego pasterskiej pieczy. Nie może zatem pozostać obojętny wobec działalności proboszcza, która jest szkodliwa lub przynajmniej nieskuteczna.

Konieczność podjęcia przez biskupa decyzji o usunięciu proboszcza jest wynikiem nieskuteczności podjętych środków zaradczych względem proboszcza. W kan. 1742 §1 zostało wyraźnie stwierdzone, że gdy biskup dojdzie do wniosku o usunięciu proboszcza, „należy przystąpić do usunięcia”. W tym samym kanonie ustawodawca podaje warunki, które muszą być spełnione, aby decyzja biskupa wywołała odpowiednie skutki prawne, czyli pozbawienie proboszcza jego urzędu. Należą do nich warunki odnoszące się: a) do samego zaistniałego przypadku (poważna przyczyna, trwałość przyczyny oraz jej udowodnienie); b) do odpowiedniej procedury polegającej m.in. na obowiązku wysłuchania przez biskupa opinii dwóch proboszczów należących do zespołu ustanowionego na stałe w tym celu przez Radę Kapłańską; c) do samego dekretu, w którym do jego ważności wymagane jest podanie przyczyny i argumentów.

IV

Punktem odniesienia dalszych rozważań jest warunek postawiony postępowaniu biskupa, który bezpośrednio odnosi się do wymaganej normą prawną procedury. Zanim biskup wyda swoją decyzję, „omawia sprawę z dwoma proboszczami, wybranymi z zespołu ustanowionego na stałe w tym celu przez Radę Kapłańską na propozycję biskupa”¹³.

Rada Kapłańska ma zatem obowiązek wybrania na stałe zespołu, z którego członkami biskup jest zobligowany skonsultować przed podjęciem decyzji o usunięciu proboszcza. Kodeks nie mówi, że ten zespół mają tworzyć tylko i wyłącznie

¹¹ Kan. 1741 stwierdza, że „może on [proboszcz] zostać usunięty z parafii przez biskupa diecezjalnego”.

¹² Por. kan. 1339 §§ 1–2.

¹³ Kan. 1742 § 1.

proboszczowie, ale na takie osoby wskazuje dalsza dyspozycja kodeksowa. Skoro biskup ma obowiązek konsultacji tylko i wyłącznie z proboszczami należącymi do tej grupy, Rada Kapłańska powinna zatem wybrać odpowiedni zespół, w skład którego wchodzi proboszczowie. Przynależność do tego zespołu innych kapłanów, którzy nie są proboszczami byłaby po prostu nieużyteczna. Zespół powołany przez Radę Kapłańską poza wyznaczonym zadaniem bycia organem konsultywnym biskupa w procedurze usunięcia proboszcza nie ma wyznaczonego innego zadania (z wyjątkiem procedury przeniesienia proboszcza, w której uczestniczą również proboszczowie¹⁴). Członkami zespołu powinni być zatem proboszczowie.

W kan. 1742 §1 zostało postanowione, że biskup ma obowiązek konsultacji z dwoma proboszczami. Nie wydaje się zatem, by Rada Kapłańska miała obowiązek wybrania jedynie dwóch proboszczów. W kanonie stwierdza się, że biskup przedstawia sprawę dwóm proboszczom, wybranym z zespołu ustanowionego przez Radę Kapłańską. Ponadto pozostawia się biskupowi możliwość wybrania tychże dwóch proboszczów. Rada Kapłańska, a tym bardziej zespół przez nią ustanowiony nie mogą narzucać biskupowi konkretnych proboszczów, z którymi powinien on skonsultować. Ta decyzja pozostaje w gestii samego biskupa. Rada Kapłańska powinna zatem wybrać odpowiednią liczbę proboszczów, którzy będą stanowili zespół wspierający biskupa w podejmowaniu decyzji. O liczbie proboszczów w kanonie nie wspomniano. Podobnie prawodawca nie określił, czy proboszczowie tworzący zespół mają być wybrani z członków Rady Kapłańskiej czy innego też zespołu, chociażby z Kolegium Konsultatorów. Istotne jest jedynie to, że mają to być proboszczowie. Mogą, ale nie muszą przynależeć do powyższych gremiów istniejących w diecezji.

Biskup diecezjalny omawia sprawę z dwoma proboszczami swobodnie przez siebie wybranymi. W jaki sposób powinien tego dokonać: pytając osobno każdego z nich czy razem jako zespołu działającego kolegalnie? Kodeks nie precyzuje, że biskup powinien skonsultować się z nimi jako „kolegium lub zespół osób”¹⁵. Skoro prawo nie rozróżnia, nie należy zatem czynić tego samego. Biskup może z nimi omówić sprawę albo indywidualnie, albo wspólnie razem, co nie znaczy, czy w tym drugim przypadku należy traktować proboszczów jako kolegium czy zespół osób. Obowiązkiem biskupa do ważności jego aktu jest jedynie wysłuchanie rady wszystkich¹⁶, czyli dwóch proboszczów. Kardynał Z. Grocholewski sugeruje jednak, by omówienie sprawy dokonywało się w obecności dwóch proboszczów obecnych razem¹⁷. Wymiana myśli, a nie jedynie prywatna opinia, jest cenniejszą wskazówką do podjęcia słusznej decyzji.

Konsultacja biskupa z dwoma proboszczami jest wymagana do ważności dalszej procedury, ponieważ „gdy ustawa postanawia, że przełożony do podjęcia pewnych aktów potrzebuje [...] rady niektórych pojedynczych osób [...] nieważny jest

¹⁴ Por. kan. 1750.

¹⁵ Por. kan. 127 § 1.

¹⁶ Por. tamże.

¹⁷ Z. Grocholewski, art.cyt., s. 226.

akt przełożonego bez wysłuchania rady tych osób”¹⁸. Biskup diecezjalny w celu lepszego poznania faktu i zapoznania się z opinią innych może również skonsultować się z innymi kapłanami należącymi do zespołu wybranego przez Radę Kapłańską lub tymi, którzy przebywają w sąsiedztwie proboszcza (np. dziekan, proboszczowie z sąsiedztwa, kapłani z parafii współpracujący z proboszczem czy osoby świeckie), którego biskup zamierza usunąć z urzędu. Prawo nie ogranicza biskupa jedynie do dwóch proboszczów. W odniesieniu do nich istnieje jedynie spoczywający na biskupie obowiązek konsultacji. Fakt przeprowadzenia samej konsultacji, a nie jej treści, powinien zostać udokumentowany sporządzeniem odpowiedniego dokumentu, który może być pomocny w ocenie poprawności przeprowadzonej procedury i ważności decyzji biskupa. Pozostali proboszczowie mogą być swobodnie konsultowani. Zarówno jednak opinia dwóch ustawowych proboszczów, jak również pozostałych proboszczów, z którymi biskup się konsultował, nie ma dla niego mocy wiążącej w podjęciu osobistej decyzji.

Biskup jest zobligowany do omówienia sprawy z dwoma proboszczami, aczkolwiek nie jest związany ich opinią. Z brzmienia kanonu nie wynika jednak dokładnie, o jaką opinię chodzi. Czy biskup omawia z nimi konkretną sytuację zachowania się proboszcza, która musi spełniać wspomniane wcześniej warunki (poważna, trwała, udowodniona przyczyna), czy raczej chęć podjęcia przez niego decyzji jego usunięcia? Odpowiedź nie budzi jednak wątpliwości. Biskup nie musi konsultować czy weryfikować z tymi proboszczami zaistniałego faktu postępowania proboszcza, który, skoro zaczął z nimi omawiać sprawę, z pewnością jest mu znany i w celu uniknięcia dalszego szkodliwego i nieskutecznego postępowania podjął on wcześniej jakieś środki zaradcze. Nie oznacza to jednak, że biskup tego nie może uczynić do osiągnięcia pewności dalszych swoich decyzji. W tym miejscu i w tym przedmiocie istnieje możliwość dokonania przez biskupa konsultacji z innymi kapłanami czy osobami świeckimi. Skoro jednak wcześniejszy kan. 1741 wymienia poszczególne sytuacje, w których proboszcz powinien być usunięty, to tematem konsultacji powinna być decyzja biskupa o słuszności i konieczności usunięcia proboszcza. Po wysłuchaniu takiej opinii podejmuje on następnie personalną decyzję o przystąpieniu do usunięcia. Głos doradcy powinien zatem dotyczyć słuszności, celowości, konieczności przystąpienia do usunięcia proboszcza, biorąc pod uwagę wszelkie okoliczności konkretnego przypadku, a nie tylko odwołując się do norm ogólnych dotyczących przyczyn usunięcia.

Skoro opinia proboszczów jest wymagana przez prawo – jest ważna choć nie wiążąca dla biskupa – to na nich samych spoczywa również pewien obowiązek. Formułuje go wyraźnie kan. 127 §3, w którym czytamy: „wszyscy, których [...] rada jest wymagana, obowiązani są szczerze wyrazić swoje stanowisko, a także, gdy domaga się ważność sprawy, pilnie zachować tajemnicę. Ten obowiązek może być urgowany przez przełożonego”.

¹⁸ Kan. 127 § 2, 1°.

V

Powyższe uwagi posłużą do omówienia konkretnego przypadku związanego z możliwością usunięcia proboszcza przez nowego biskupa diecezjalnego w krótkim czasie po kanonicznym objęciu przez niego diecezji i przed ukonstytuowaniem przez niego nowej Rady Kapłańskiej. Podkreślić należy, że sytuacja musi być nagląca skoro biskup tak szybko chce podjąć decyzję. Muszą zatem weryfikować się przyczyny, dla których proboszcz może być usunięty z parafii. Pośpiech w sprawie przemawia raczej za koniecznością, a nie jedynie możliwością usunięcia proboszcza. Konieczność może świadczyć o tym, że nie skutkują wcześniejsze środki zaradcze, o ile zostały podjęte. Jeśli jednak nie zostały podjęte, biskup powinien do nich przystąpić i w tym czasie powołać nową Radę Kapłańską, która wybierze zespół mający na celu służyć radą biskupowi w podjęciu decyzji o usunięciu proboszcza.

Czy jednak musi powoływać nową radę duszpasterską, by dokonać procedury usunięcia proboszcza? Odpowiadając na to pytanie, należy odwołać się do innych przepisów kodeksowych. W kan. 501 §2 istnieje regulacja prawna, która stwierdza, że „podczas wakansu stolicy, ustaje Rada Kapłańska, a jej funkcje są wypełniane przez kolegium konsultorów”. Kolegium Konsultorów w sytuacji wakansu stolicy biskupiej może wyznaczyć zespół osób, z których po kanonicznym objęciu przez biskupa diecezji wybierze on dwóch proboszczów, z którymi omówi możliwość usunięcia proboszcza z urzędu. Postanowienie kodeksowe jest jednoznaczne. Zadanie, które spoczywa na Kolegium Konsultorów, powinno zatem zostać wykonane w sytuacji, gdy istniejąca przed wakansiem Rada Kapłańska, z różnych powodów, nie wybrała odpowiedniego zespołu służącego biskupowi pomocną opinią. Sytuacja kłopotliwa może pojawić się wtedy, gdy Rada Kapłańska, która ustaje w czasie wakansu stolicy biskupiej, dokonała wyboru zespołu osób. Może zrodzić się wątpliwość i faktycznie zaistniała, czy Kolegium Konsultorów powinno w tym czasie wybrać, przejmując uprawnienia Rady Kapłańskiej, odpowiedni zespół osób potrzebnych biskupowi do podjęcia ważnej decyzji? Odpowiedź na to pytanie uzależniona jest zatem od odpowiedzi na inne pytanie: czy zespół osób wyznaczony przez Radę Kapłańską zachowuje swoje zadania w okresie trwania wakansu stolicy biskupiej i zaraz po kanonicznym objęciu diecezji przez nowego biskupa, czy też przestaje istnieć wraz z ustaniem Rady Kapłańskiej. Odpowiedź jest ważna, gdyż pojawić się może kuriozalna sytuacja, w której mogą istnieć dwa zespoły wzajemnie się wykluczające: pierwszy powołany przez Radę Kapłańską przed wakansiem stolicy biskupiej i drugi powołany przez Kolegium Konsultorów. Jeśli przyjąć wstępną hipotezę, że zespół mianowany przez Radę Kapłańską trwa nadal, to Kolegium Konsultorów mogłoby ewentualnie wybrać konkretne osoby w celu jedynie jego uzupełnienia, tak by przynajmniej były w nim trzy osoby. Dokonuje się to jednak „na propozycję biskupa”. Zespół składający się z dwóch osób nie dałby bowiem możliwości przyszłemu biskupowi na dokonanie wyboru proboszczów, z którymi mógłby omówić sprawę usunięcia jakiegoś proboszcza. Gdyby było ich wyłącznie dwóch, biskup byłby zobligowany do wysłuchania ich opinii i pozbawiony przysługującego mu prawa wyboru.

Odpowiadając na postawione powyżej pytanie, należy odwołać się do kodeksowego sformułowania z kan. 1742 §1, w którym czytamy: „biskup omawia sprawę z dwoma proboszczami, wybranymi z zespołu ustanowionego na stałe w tym celu przez Radę Kapłańską na propozycje biskupa”. Kluczowe w tym sformułowaniu są następujące słowa: *na stałe* oraz *na propozycję biskupa*. W przypadku drugiego sformułowania należy zapytać, o jakiego biskupa chodzi: tego przed wakansiem stolicy biskupiej, czy tego, który objął rządy w diecezji po wakansie? Odpowiedź na to pytanie narzuca się samoistnie po odpowiedzi na pytanie podstawowe: co oznacza, że Rada Kapłańska wybiera zespół na stałe?

W odpowiedzi należy zastosować dwa rodzaje wykładni. Pierwszą stanowi wykładnia logiczno-językowa, w której wykorzystywane są reguły znaczeniowe (semantyczne) i konstrukcyjne (syntaktyczne i stylistyczne) języka prawnego i naturalnego z zastosowaniem reguł poprawnego myślenia (logiki formalnej) oraz, jeśli zachodzi konieczność, specyficznych reguł logiki prawniczej. Drugim rodzajem jest wykładnia funkcjonalna (celowościowa), której istotą jest ustalenie znaczenia przepisu zgodnie z celem, jaki chciał mu nadać prawodawca w momencie jego stanowienia. Odwołując się do wykładni logiczno-językowej, należy ustalić znaczenie zwrotu *na stałe* zarówno w języku naturalnym, jak i prawnym. Stałość w języku naturalnym oznacza niezmienność i trwałość, a więc cechy, które świadczą o nieustannym trwaniu pewnej rzeczywistości w jej niezmiennym stanie. Stałość jest zatem przeciwieństwem zmienności i czasowej ograniczoności. Rzecz traci zatem swoją stałość przede wszystkim przez jej unicestwienie. Określenie stałości zespołu osób oznacza, że trwa on nieustannie do momentu, w którym przestaje istnieć. Należy więc określić moment ustania istnienia danej rzeczy. W przypadku stałego zespołu, w sytuacji wakansu stolicy biskupiej, może to być zatem ustanie Rady Kapłańskiej, a wraz z nim powołanego przez nią zespołu. Sama zatem wykładnia logiczno-językowa nie wystarcza w rozwiązaniu interesującej nas kwestii. Pomocą może się okazać odwołanie się do szerszego kontekstu, jakim są przepisy dotyczące powierzenia urzędu, który jest „jakimkolwiek ustanowionym na stałe zadaniem”¹⁹. W kan. 184 §2 stwierdza się wyraźnie, że „nie traci się urzędu kościelnego po ustaniu w jakikolwiek sposób władzy, która go nadała, chyba że prawo zastrzega coś innego”. Postanowienie kanonu nie rzuca cienia wątpliwości. Rada Kapłańska, która ustanawia na stałe zespół osób, z którymi omawia sprawę biskup diecezjalny zamierzający podjąć procedurę usunięcia proboszcza, ustaje wraz z wakansiem stolicy biskupiej. Ustanowiony przez nią zespół, zgodnie z kan. 184 §2, trwa nadal, gdyż został ustanowiony na stałe. W żadnym kanonie ustawodawca nie zawarł normy mówiącej, że wraz z ustaniem Rady Kapłańskiej ustaje ustanowiony przez nią zespół. W konsekwencji nowy biskup, który kanonicznie objął diecezję, zamierzający dokonać usunięcia proboszcza z urzędu, może konsultować się z dwoma proboszczami wybranymi z zespołu ustanowionego przez Radę Kapłańską, powołaną przez biskupa rządzącego diecezją przed wakansiem. Nowy biskup nie musi zatem powoływać nowej Rady Kapłańskiej, by ta ustano-

¹⁹ Kan. 145 § 1.

wiła odpowiedni zespół. Ten trwa nadal, pomimo wakansu stolicy biskupiej i służy pomocą nowemu biskupowi.

Do podobnych wniosków można dojść, stosując wykładnię celowościową. Celem istnienia zespołu osób jest nieustanna pomoc biskupowi w podjęciu decyzji dotyczącej usunięcia proboszcza. W przypadku jej braku nowy biskup nie mógłby podjąć decyzji o usunięciu proboszcza, gdyby wyznaczony przez radę kapłańską zespół nie istniał. Przedstawiona na początku sytuacja wymagała podjęcia natychmiastowych decyzji ze względu na szkodliwą lub nieskuteczną działalność proboszcza. Dobro duchowe wiernych domaga się natychmiastowej reakcji. Gdyby biskup jej nie podjął, dobro duchowe wiernych mogłoby zostać zagrożone lub doznać uszczerbku. Biskup powinien zatem reagować natychmiast i skutecznie w celu zapobieżenia zaistniałej sytuacji. Do ważności jego działania wymagane jest istnienie zespołu osób, z którego wybiera dwóch proboszczów w celu dokonania wymaganej procedury. Prawo taką działalność biskupowi zapewnia.

VI

Ostatnia kwestia, na którą chciałbym zwrócić uwagę, dotyczy możliwości usunięcia proboszcza w sytuacji wakansu stolicy biskupiej po mianowaniu nowego biskupa diecezjalnego, ale jeszcze przed kanonicznym objęciem przez niego diecezji. W tej sytuacji należy wziąć pod uwagę następujące przepisy. Pierwszy z nich zawarty w kan. 428 §1 stwierdza, że „podczas wakansu stolicy niczego nie należy zmieniać”. W drugim przepisie w kan. 1740 prawodawca stanowi, że usunięcie proboszcza z urzędu należy jedynie do kompetencji biskupa diecezjalnego. Jeśli sytuacja jest nadzwyczajna i należałoby jej jak najszybciej zaradzić, czy należy czekać dwa miesiące, które przysługują biskupowi na objęcie nowej diecezji lub cztery miesiące, gdy kapłan nie jest jeszcze biskupem?²⁰ Czy można zatem przyglądać się szkodliwej działalności proboszcza i ją tolerować, gdyż nie można działać? Proboszcza z urzędu nie może bowiem usunąć administrator diecezji. Czy może uczynić to mianowany biskup diecezjalny przed kanonicznym objęciem diecezji? Zgodnie z przepisami prawa „przed kanonicznym objęciem diecezji, biskup promowany nie może ingerować w wykonywanie powierzonego sobie urzędu”²¹. Racją takiej regulacji prawnej jest roztropność biskupa wobec zbyt szybko podejmowanych decyzji, które wiążą się z ryzykiem braku ich odniesień do rzeczywistości z powodu niezajomości nowych realiów. Jednak racja ta upada w sytuacji, gdy nowym biskupem diecezjalnym zostaje mianowany dotychczasowy biskup pomocniczy.

Wielu komentatorów tego kanonu twierdzi, że podjęcie jakiegokolwiek aktu władzy przed kanonicznym objęciem przez biskupa diecezji będzie skutkowało jego nieważnością²². Gdyby zatem, zgodnie z tym stanowiskiem, mianowany bi-

²⁰ Por. kan. 382 § 2.

²¹ Kan. 382 § 1.

²² Por. L. Chiapetta, *Il Codice di Diritto Canonico*, Napoli 1988, ss. 473–474; *The Code of Canon Law. A text and commentary*, New York/Mahwah 1985, s. 326.

skup podjął decyzję o usunięciu proboszcza, jego decyzja nie wywołałby żadnego skutku prawnego. Proboszcz nadal pozostałby na swoim urzędzie. Inni, jak choćby F.J. Ramos, twierdzą przeciwnie²³. Zwraca on uwagę, że zakaz podejmowania przez biskupa aktów władzy nie jest obwarowany sankcją nieważności, gdyż w tym przypadku nie mamy do czynienia z ustawą unieważniającą lub niezgodniającą²⁴. Kanon wyraźnie nie postanawia, że akt prawny w przypadku podjęcia przez biskupa działania jest nieważny ani nie czyni osoby biskupa niezdolną do podjęcia aktu. Naruszenie zakazu podejmowania działań może powodować jego niegodziwość. Ale biskup, który otrzymał sakrę biskupią i misję kanoniczną dysponuje wszelkimi elementami potrzebnymi do sprawowania władzy. Samo kanoniczne objęcie diecezji jest jedynie formą uwiarygodnienia wobec diecezji otrzymanego urzędu. Gdyby zatem podjął decyzję związaną z usunięciem proboszcza, co w jego ocenie wydaje się konieczne, podjąłby decyzję ważną. Troska o dobro duchowe wiernych staje w tym momencie na pierwszym miejscu wobec wymogów prawa nakazujących podejmowanie decyzji jedynie po kanonicznym objęciu urzędu.

Podsumowując na koniec przeprowadzone rozważania, należy podkreślić, że zespół osób ustanowiony przez Radę Kapłańską, z którego biskup diecezjalny wybiera dwóch proboszczów w celu konsultacji przy podjęciu decyzji o usunięciu proboszcza jest zespołem ustanowionym na stałe. Trwa także wtedy, gdy ustaje Rada Kapłańska z chwilą wakansu stolicy biskupiej. Mianowany biskup nie musi powoływać nowej Rady, która wybierze zespół proboszczów do konsultacji. Również biskup przed kanonicznym objęciem diecezji może ważne podjąć decyzję o procedurze zmierzającej do usunięcia proboszcza. *Salus animarum suprema lex esto.*

REMOVAL OF PASTOR. ANALYSIS OF PARTICULAR CASE

Summary

The author of the text conducts the analysis of the concrete case and states that new bishop of diocese is able to start the procedure of pastor removing before establishment of new *presbyteral council*. *Appointed by the previous council, the group of people among which bishop selects two pastors for consultation purpose, is still valid, even though vacant see was declared.* Considering the above, the bishop of diocese before taking possession of diocese can remove the pastor, because *salus animarum preponderates above the rules of law, which prohibits such action. His decision will be valid.*

Słowa kluczowe: Rada Kapłańska, usunięcie proboszcza, wakans stolicy biskupiej

²³ F.J. Ramos, *Le diocesi Nel Codice di Diritto Canonico. Studio giuridico-pastorale sulla organizzazione ed I raggruppamenti delle Chiese particolari*, Roma 1997, s. 156.

²⁴ Por. kan. 10.